Justitieutskottets betänkande

1978/79:19

med anledning av propositionen 1978/79:76 om ändring i lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål jämte motioner

Propositionen

I propositionen 1978/79:76 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta följande

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 §	
Ej må någon dömas till fängelse i sex månader eller däröver, *villkorlig dom*, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering eller överlämnas till särskild vård utan att personundersökning ägt rum. Personundersökning är likväl ej erforderlig, om utredning som avses därmed ändock är tillgänglig för rätten.	Ej må någon dömas till fängelse i sex månader eller däröver, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering eller överlämnas till särskild vård utan att personundersökning ägt rum. Personundersökning är likväl ej erforderlig, om utredning som avses därmed ändock är tillgänglig för rätten.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1979.

Motionerna

I motionen 1978/79:848 av Bo Lundgren (m) och Wiggo Komstedt (m) yrkas att riksdagen som sin mening skall ge till känna vad som i motionen anförs beträffande personundersökning vid villkorlig dom.

I motionen 1978/79:1750 av Inger Lindquist (m) och Håkan Winberg (m) yrkas att riksdagen beslutar om ändring i 2 § lagen om personundersökning i brottmål i enlighet med vad som anförs i motionen.

Utskottet

Inledning

I 27 kap. 1 § första stycket brottsbalken stadgas att villkorlig dom får meddelas för brott varå kan följa fängelse om det med hänsyn till den tilltalades karaktär och personliga förhållanden i övrigt finns grundad anledning anta att övervakning eller annan mera ingripande åtgärd ej erfordras för att avhålla honom från vidare brottslighet.

Enligt 1 § lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål skall, om det prövas erforderligt, personundersökning äga rum för vinnande av utredning rörande den misstänktes personliga förhållanden samt angående de åtgärder som må anses lämpliga för att främja hans anpassning i samhället och öka hans möjligheter till personlig utveckling.

Enligt 2 § samma lag får inte någon dömas till fängelse i sex månader eller däröver, villkorlig dom, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering eller överlämnas till särskild vård utan att personundersökning ägt rum. Personundersökning är likväl ej erforderlig om utredning som avses därmed ändock är tillgänglig för rätten.

I propositionen föreslås en uppmjukning av kravet på personundersökning i de fall där domstolarna med hänsyn till brottstypen regelmässigt dömer tidigare ostraffade personer till villkorlig dom. Ändringen föreslås ske på det sätt att orden "villkorlig dom" utgår ur 2 § personundersökningslagen. Förslaget bygger på en framställning till regeringen från domstolsverket. I framställningen pekade verket på att rättspraxis utvecklats i den riktningen att tidigare ostraffade personer tämligen regelmässigt döms till villkorlig dom vid vissa brottstyper. Vid sådana brott borde enligt domstolsverket domstolen få underlåta att besluta om personundersökning i de fall då tillgänglig personutredning utvisar att den tilltalades prognos är god.

Ändring i personundersökningslagen

I motionen 1978/79:1750 hemställs att 2 § personundersökningslagen ändras på annat sätt än som föreslås i propositionen. Motionärerna hänvisar till yttranden av riksrevisionsverket och Sveriges domareförbund vid remissbehandlingen av domstolsverkets framställning och anser att lagförslagets innebörd bör framgå av lagtexten och inte enbart av motivuttalanden. Den i propositionen föreslagna lagtexten ger enligt motionärerna det intrycket att personundersökning aldrig skall behöva göras när påföljden bestäms till villkorlig dom. Avsikten är dock, uttalar motionärerna, att huvudregeln även i fortsättningen skall vara att personundersökning skall göras i dessa fall. Enligt motionärernas mening bör lagtexten ge besked härom och förslagsvis utformas så att det i ett tillägg till 2 § sista meningen personundersökningslagen anges att personundersökning ej är erforderlig om villkorlig dom ådöms och valet av denna påföljd är uppenbart.

Utskottet har ingen erinran mot förslaget i propositionen att det inte längre skall krävas personundersökning för att villkorlig dom skall kunna ådömas. Lagändringen bör, som departementschefen uttalar, ta sikte endast på sådana brottstyper där enligt rådande praxis tidigare ostraffade tilltalade regelmässigt ådöms villkorlig dom. Till den avsedda kategorin bör som anförs i propositionen hänföras bl. a. egendomsbrott av inte alltför svår beskaffenhet, försäkringskassebedrägerier och vållande till annans död genom trafikolycka. Departementschefen erinrar också om den nya vapenfrilagstiftningen. I anslutning härtill vill utskottet peka på riksdagens uttalanden i det lagstiftningsärendet att det vid vapenvägran ingalunda är uteslutet att en första vägran även i fortsättningen bör leda till dom på fängelse (FöU 1977/78:28, JuU 1977/78:1 y).

När det gäller den i motionen 1750 upptagna frågan om den lagtekniska utformningen av lagändringen vill utskottet peka på att det av 1 § personundersökningslagen följer att personundersökning skall äga rum om det prövas erforderligt för valet av påföljd. Även om man slopar kravet i 2 § personundersökningslagen att personundersökning skall ske innan någon döms till villkorlig dom, skall således på grund av bestämmelserna i 1 § sådan undersökning ändå äga rum om domstolen är osäker beträffande påföljdsvalet. Den av motionärerna framförda uppfattningen att lagtexten ger intrycket att personundersökning aldrig skall behöva göras när påföljden bestäms till villkorlig dom saknar alltså enligt utskottets mening grund. Ytterligare anvisning i lagtext om när personundersökning kan underlåtas är enligt utskottets mening inte erforderlig.

Med stöd av det anförda godkänner utskottet den av regeringen föreslagna lagtekniska utformningen av 2 § personundersökningslagen och avstyrker bifall till motionen 1750.

Ändring i förundersökningskungörelsen

I propositionen uppger departementschefen att han avser att föreslå regeringen att göra ändringar i förundersökningskungörelsen som innebär att erforderlig personinformation rörande den misstänkte inhämtas av polisen under förundersökningen.

I motionen 848 yrkas att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna vad som sägs i motionen om att förslaget inte får medföra en extra belastning för polisen. Motionärerna ifrågasätter om inte de kompletterande personuppgifter som kan behövas kan inhämtas genom skyddskonsulentens försorg.

Vid prövningen av motionsyrkandet bör till en början beaktas att den ändring i förundersökningskungörelsen som aviseras i propositionen inte, såsom föreslagits av domstolsverket i dess framställning till regeringen, skall innefatta någon mer omfattande utredning från polisens sida. Det bör också noteras att det är förutsatt att kontrollen av inhämtade uppgifter skall

ankomma på domstolen. Såsom departementschefen anför bör uppgifterna kunna lämnas av den misstänkte på en särskild blankett. Enligt vad utskottet inhämtat har en sådan blankett också utarbetats och godkänts av rikspolisstyrelsen under överläggningar mellan justitiedepartementet och rikspolisstyrelsen. Vid angivna förhållanden avstyrker utskottet bifall till motionen 848.

Övrigt

I övrigt föranleder propositionen inte någon erinran eller något uttalande från utskottets sida.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. att riksdagen med avslag på motionen 1978/79:1750 antar det genom propositionen 1978/79:76 framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål,
2. att riksdagen beträffande ändring i förundersökningskungörelsen (1947:948) avslår motionen 1978/79:848.

Stockholm den 13 februari 1979

På justitieutskottets vägnar
LISA MATTSON

Närvarande: Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Bertil Johansson (c), Lilly Bergander (s), Kerstin Andersson i Kumla (s), Håkan Winberg (m), Svea Wiklund (c), Carl Lidbom (s), Gunilla André (c), Ella Johnsson (c), Joakim Ollén (m), Martin Segerstedt (s), Iris Mårtensson (s) och Bonnie Bernström (fp).

Reservation

vid *moment 1* i utskottets hemställan

av Bertil Johansson (c), Håkan Winberg (m), Svea Wiklund (c), Ella Johnsson (c) och Joakim Ollén (m), som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "När det gäller" och slutar med "motionen 1750" bort ha följande lydelse:

När det gäller den i motionen 1750 upptagna frågan om den lagtekniska utformningen av lagändringen bör följande beaktas. I 1 § personundersök-

ningslagen finns f. n. en allmän regel om att personundersökning skall äga rum om det prövas erforderligt, medan det i 2 § finns bestämmelser om obligatoriskt inhämtande av personundersökning innan någon döms till bl. a. villkorlig dom. Av departementschefens uttalanden – vilka utskottet ansluter sig till – framgår att huvudregeln också efter den föreslagna lagändringen skall vara att personundersökning skall äga rum innan någon döms till villkorlig dom; med ändringen avses endast att göra det möjligt för domstolen att avstå från personundersökning i vissa speciella fall.

Enligt utskottets mening finns det inte skäl att vid genomförande av den nu aktuella lagändringen avvika från den nuvarande uppbyggnaden av reglerna om inhämtande av personundersökning. Huvudregeln att personundersökning skall föregå villkorlig dom bör alltjämt framgå av 2 § personundersökningslagen. Till detta lagrum bör emellertid fogas en bestämmelse som anger det avsedda undantaget från huvudregeln, nämligen att villkorlig dom får ådömas utan personundersökning i vissa fall. Regeln bör lämpligen utformas så att villkorlig dom får ådömas även om personundersökning ej ägt rum, om det på grund av brottets art och omständigheterna i övrigt är uppenbart att denna påföljd skall väljas. Innebörden av lagändringen kommer därigenom till uttryck i lagtexten och ej endast i motivuttalanden. Utskottet tillstyrker således bifall till motionen 1750 angående annan lydelse av 2 § personundersökningslagen. Lagrummet bör få den lydelse som framgår av utskottets hemställan nedan.

dels att utskottets hemställan under moment 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:76 och med bifall till motionen 1978/79:1750 antar det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1964:542) om personundersökning i brottmål med den ändringen att 2 § erhåller följande som *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag	*Utskottets förslag*
	2 §
Ej må någon dömas till fängelse i sex månader eller däröver, skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering eller överlämnas till särskild vård utan att personundersökning ägt rum. Personundersökning är *likväl* ej erforderlig, om utredning som avses därmed ändock är tillgänglig för rätten.	Ej må någon dömas till fängelse i sex månader eller däröver, *villkorlig dom,* skyddstillsyn, ungdomsfängelse eller internering eller överlämnas till särskild vård utan att personundersökning ägt rum. *Även om personundersökning ej ägt rum, må dock dömas till villkorlig dom, om det på grund av brottets art och omständigheterna i övrigt är uppenbart att denna påföljd skall väljas.*

Regeringens förslag

Utskottets förslag

Personundersökningen är ej erforderlig, om utredning som avses därmed ändock är tillgänglig för rätten.